

Szentté avatott büntudat,

avagy báméskodás
a 2Tim 3,7 tükrében homályosan

Eltűnődtem, hogy milyen súlyos problémákat hívhat életre, ha a nevelés nem a gyermek, vagy általában nem a másik megbecsülésére, értékeinek felfedezésére, bátorítására, hanem teljesíthetetlen normáknak történő merev megfeleltetésre, illetve mivel ez szinte lehetetlen, az állandó büntudat, szégyenérzés fenntartására, illetve az önálló teljesítmények folyamatos leminősítésére épít, vagy ide rombol le mindent.

Ahogy a pszichológia megfogalmazza: „A büntudat a szorongás egy fajtája, mely a csökkent önértékelésben mutatkozik meg. A jelenség hátterében az a folyamat húzódik meg, melynek során a szülő (nevelő) túl magas igényeket támaszt gyermekével szemben, aki azonosul ezekkel a normákkal, és így rendszeresen önmaga hiányosságait, saját elvárásaival szembeni alkalmatlanságát éli át. Az így jelentkező büntudat a felettes én felé irányuló agresszió elhárítása, pontosabban, az elfojtott agresszió mintegy hozzáadódik a felettes énhez, és növeli a büntudat erejét”. – Ez minden elfojtott agresszióra vonatkozik. A büntudat hatása megjelenhet a viselkedésben is, különösképpen egyfajta „büntetéskereső magatartásban”.

Másrészt a pszichológia arról is beszél, hogy ez az állandó büntudat folyamatosan szüli – burkoltan, vagy nyíltan – az agresszió különféle változatait, függetlenül attól, hogy a „feszültség” forrása azonos-e azzal, akire az agresszív magatartás irányul.

Ha e gondolatsor nyomán az ember elmélázik az egyháztörténelem, de egyáltalán az egész emberi történelem eseményein, akkor a megszállhatatlan agresszió, kényszer, háború, inkvizíció, gyűlölködés, egyházi átok, kiközösítés, kitagadás bizony furcsa gondolatokat sugall.

Az elsődleges, és ez talán legfontosabb: hogy ha mi, „profán” emberek – igaz néhány évszázad vagy évezred tanúsága után – képesek vagyunk legalább belátni (kétszben vagy egészében), hogy a büntudat súlykolása, az egyébként is talán csekély emberi eredmények, teljesítmények földbe taposása nem szülhet igaz értékeket, honnan van bátorságunk akár mire hi-

vatkozva is feltételezni, hogy Isten – Jézus szavai nyomán: szerető Atyánk – nem képes még erre? Sőt már-már úgy tűnhet, hogy a mi pszichológiai könyveinkből fogja megtanulni az emberszeretetet. Másképpen fogalmazva: Az emberiség üdvtörténete miatt kell, hogy „szükségszerűen” a büntudatra, a „sem mire valósg tudatának” fenntartására épüljön? Isten nem a büntudatot, az előle történő folyamatos fejvesztett menekülést, a szégyenkezést akarja elmélyíteni az emberben, hanem azt, hogy mindeztől, hibáival és bűneivel együtt alkalmas az isteni életre, vagyis a szeretetre. Vagyis felesleges állandóan annak tudatában élni, hogy mi ilyen módon alkalmatlanok, méltatlanok, értéktelenek, megváltatlanok, elveszettek, menthetetlenek vagyunk. Ez csupán egy valamire jó: hogy arra a kevés vagy sok jóra is képtelenek legyünk, amire képesek lennénk, ha maradna hozzá bátorságunk, és tervszerűen megfoszt még annak a lehetőségétől is, hogy bizzunk a bennünk lévő isteni erőben.

Ez az isteni erő meggyőződés szerint *emberi tulajdonság*, amely a teremtettségből következik, vagyis abból, hogy Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert, és jónak teremtette, mert Ő jó, és képtelen nem jó lenni, és nem jót „*kitermenteni*” magából!

Ebből nyilvánvalóan következik, hogy a megváltás nem Isten gyökereken új, és addig fel sem merült gondolata, tette, amellyel saját „vigyázatlanságát” igyekezett Jézus által hirtelen helyrehozni, hanem éppen attól a sajnos nagyon is emberi, alá-fölérendelő istenbálványtól való *szerető elszakításunk*, amely a teremtés tetteiben már eleve *adva volt*, hogy végre eljuttasson az igazi, egymást elfogadó, egymást szüntelenül felfelé emelő, isteni szeretethez, annak végső kiteljesedéséhez, amely magszerűen minden emberben szükségszerűen jelen van. Isten nem a büntudatot akarja elmélyíteni bennünk, hanem arról akar meggyőzni minket, hogy számára változatlanul végtelen értékűek vagyunk, és szeretete által végtelen értékeket tud előhívni belőlünk.

Nincs az, amit oda ne adna értünk. Még egyetlen Fiát sem sokallta, hogy erről meggyőzzön minket. Ez óriási erőt adhat annak, aki valóban hinni mer, aki mer hinni Isten jóságában, szeretetében.

A második, kevésbé kellemes gondolatsor azonban ugyanebből táplálkozik. Részben jelenti annak az engedelmességnek nevezett szolgálattelkéségnek megjelenését, amely bűnössé, a gonosz eszközévé teszi azt az isteni ajándékot, melyet önálló gondolkodásnak szoktunk nevezni. Ez az, ami felment mindenféle felelősség alól, ha cselekedeteink fölé oda tudjuk mázolni, hogy Isten nevében, neki engedelmeskedve tettünk és teszünk mindent, természetesen azzal a feltétellel, hogy gondolkodni, tetteinkért önálló felelősséget vállalni eszünkbe sem jut.

Óriási felelőssége van az egyháznak, a mindenkor egyháznak, vallási közösségnek, gyülekezetnek és akárminek, mert amennyi büntudatot kényszerített bele tagjai lelkébe, életébe, éppen annyi agresszivitást, gyűlöletet, pusztítani akarást szabadított, és szabadít ma is világra. A kérdés az, hogy vajon képes-e változni, és elvezetni a büntudatra épülő, félelemtől átítatott hittől a szabad odaszánás boldogságára. Ez az a felelősség, amely soha sem hárítható át önmagunkról se múltra, se egyházra, se világháborúra, se neveltetésre, természetesen csak akkor, ha önálló felnőtteknek érezzük magunkat, akik mások élete helyett saját életünket akarjuk élni, és éppen ezért mindenestül minden következményét vállalni.

Jézus nem azért a megváltónk, mert vállalta a véres áldozatot helyettünk, hanem azért, mert nem riadt vissza tőle értünk! Isten nem azért Istenünk, hogy tetszőleges mértékben fölénk magasodjon, és semmivé taposson. Nem azért Isten, hogy tetszőleges módon játékszerévé zsugorítson minket. Ellenkezőleg, attól Isten, hogy önmagánál is komolyabban veszi azt, amit alkotott, hogy mind tökéletesebben eggyé tegye magát azzal, amit teremtett, azaz velünk, emberekkel.

Isten attól Isten, hogy Isten létére nem ragaszkodott isteni létehez, hanem kiüresítette magát, és ember-

ként, szolgaként engedelmeskedni tanult nekünk, embereknek (Fil2,6-7).

Nem tudom, gondolkoztunk-e már eleget azon, hogy az emberiség története miért van tele agresszióval, mások leigázásával, háborúkkal, hacsak nem azért, mert az Istent – bármelyiket – olyan normák istenévé tettük, akit nem lehet *kielégíteni* – vagy ha lehet, akkor sem lehet büntudatunk, halálom is túl nyúló, örök félelmeink árnyéka nélkül teljesíteni. Ezek a kudarcok, ezek a „vereségek”, ezek az „istenkapcsolati frusztrációk” nem maradtak, és nem maradhatnak negatív következmények nélkül. Ha az Isten felé vezető utat csak a rossz, a gonosz és bűn állandó és „tudományos” elkerülő útjainak gyártásával töltjük, a leglényegesebb marad ki az életünk-ből: annak a boldog tudata, hogy van egyenes út, jó út, melynek lényege nem a bújócska, hanem a hazatalálás.

Ezek a következmények jelennek meg az Ószövetségben, amiből tanulni kellett volna, és tanulni kellene ma is. Nem törvényeket és következményeket idézgetni, főként nem úgy, mintha ez bármilyen formában visszavezethető lenne az igaz Istenre. Ezek a nagyon is emberszagú „szabályzók” jelennek meg az egyetemes történelemben, de fájdalmas hangsúllyal az egyháztörténelemben is, amiből már mindenképpen többszörösen tanulni kellett volna.

Az isteni normák vak képviselote (nevezzük „bármiféle egyháznak”) örök adósságot hordoz mindaddig,

amíg felelősségét nem vállalja, hanem csupán vitatja.

Gondoljunk csak az emberek egymáshoz való viszonyainak alakulására, hiszen a szülő saját normáit azon normák szerint gyártja, amely normákat és hozzászabott büntudatot „onnan felülről”, valójában nagyon is alulról – vallási közösségekben – vitt, és visz a legtöbb esetben ma is haza. Ugyanez a „rejtett agresszív mechanizmus” szüli a társadalom normáit, feszültségeit. A kényszeres megfeleltetés következménye, hogy valahol valakivel szemben ki kell löknöm magamból a belém szorított görcsöt, erőszakot, hogy feloldjam, avagy kioldjam magamból. Ha kell, egy jól vagy rosszul sikerült veszekedésben, de az ügyesebbek egy *jóízű* háborúban tették, teszik ezt meg ma is. Természetesen sokkal egyszerűbb és kényelmesebb mindezt a szelíd és tiltakozni nem tudó bűnbakra, bűnre, ösbűnre, személyes vagy személytelen gonoszra vetíteni, és mellé gördíteni egy olyan gyönyörű, szintén agresszivitástól véresre festett megoldást – megváltást –, amely változatlanul hagyja a „lényegét”, a büntudatot, vagyis semmit nem old meg igazán. A földbe taposás csak újabb erőlködést, „agressziót” szülhet. Ha van az embernek bűne, akkor abban foglalható össze, hogy a beléteremtett felfelé törekvést összetévesztette a másik ember fölé gázolással, maga alá taposásával, miközben úgymond felfelé kapaszkodik.

Ez az, ami félreérthetetlenül megjelenik Jézus szavaiban a lábmosás al-

kalmával, meg teljes szélességében a búcsúbeszédében. Azt mondta, hogy mi emberek egyek vagyunk vele, többé nem szolgák, hanem egyek vagyunk vele, és ezáltal, akármilyen botrányos is, egyek vagyunk azzal az Istennel, Atyával, aki bennünk szüntelenül nem a bűnt, hanem saját életét látja, és biztosan látja akkor is, ha mi emberek ebből semmit sem látunk, csak a normákat akarjuk állandóan, unos-unatlan ismételtetni, és elsősorban másokon, környezetünkön füttyezőre bevasalni. A kinyilatkoztatás legmegdöbbentőbb és legelképzhetlenebb mondata volt az, amit Jézus a búcsúzásakor mondott: „Barátaimnak mondalak titeket!” Ezt az az Isten mondta ki Jézusban, aki kezdettől fogva egy akar lenni az emberekkel, és erről a szándékáról semmilyen emberi válasz, visszaautasítás, bűnbe mártogatás nem beszélheti le, nem veheti el tőle a kedvét, *mert Ő valóban szeret minket.*

Nem a bűnbánatunkhoz, engedelmeskedésünkhöz köti szeretetét, hanem önmagához, mert Ő a szeretet, aki nem képes félelmet, megalázást, lelkezelést, megszégyenítést „támasztani” maga körül, illetve a hozzá vezető úton botladozóknak.

Isten szeretete ilyen, ellentétben a mi *szeretet-bárgyúságainkkal.* Ebből természetesen az következik, hogy mindaddig próbálkozni kell, amíg csak nem sikerül úgy szeretni, hogy az már valóban szeretet, és nem csupán annak lenge árnyéka.

Sulyok Gábor

Tiszafa Szigleten